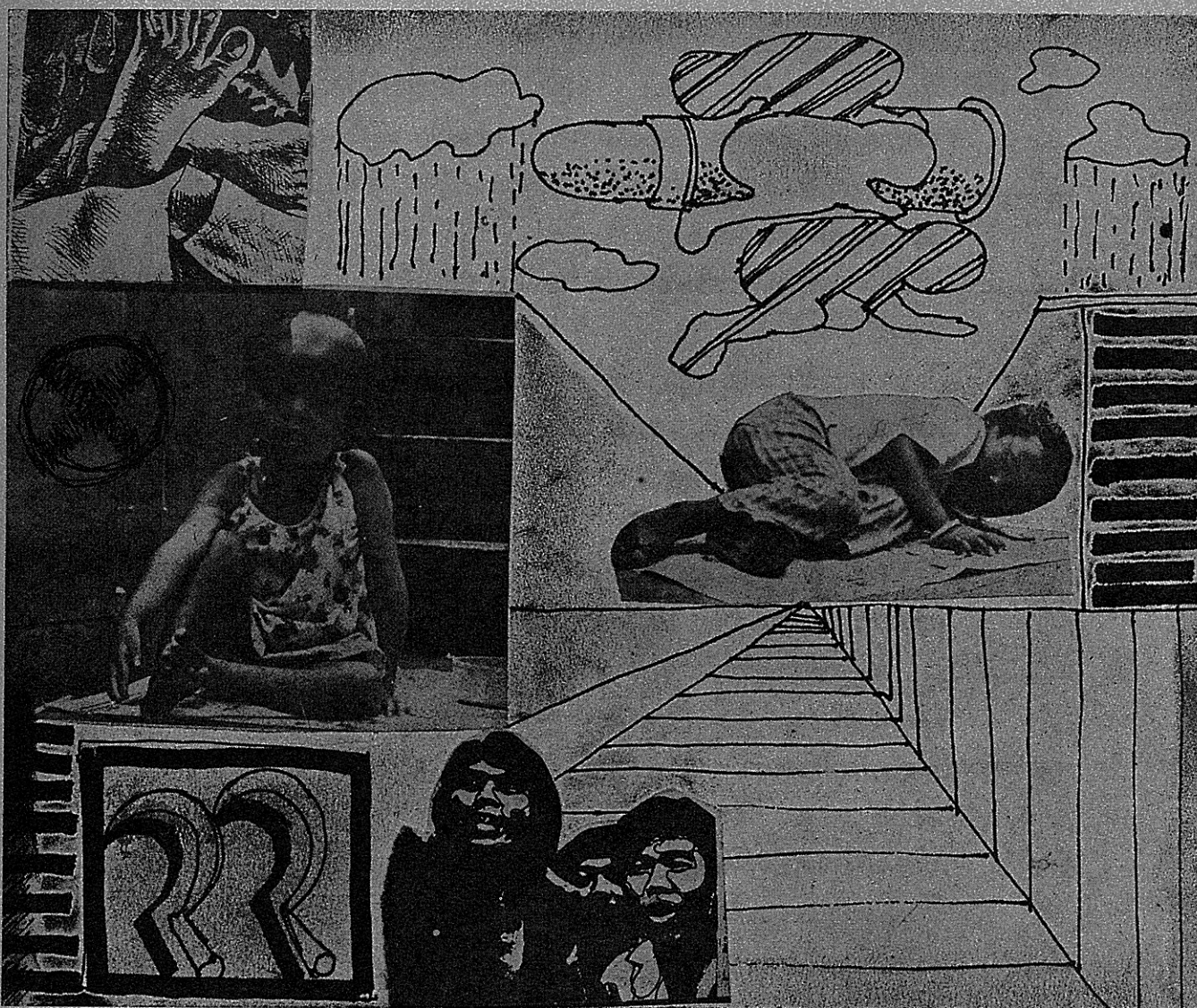

ลัทธิฟาสซิสต์ :

ความหมายทางสังคมและสถาบัน

ดร. สมพงศ์ ชูมา

คำว่า “ฟาสซิสต์” มิได้มีคำจำกัดความตายตัวแน่นอน ในความหมายที่แคบและตรงที่สุดก็คือหมายถึง ระบบการเมืองที่ดำเนินการอยู่ในอิตาลี ระหว่างปี ๑๙๒๒-๑๙๔๕ ซึ่งเป็นระบบที่อำนาจอยู่ในมือของพรรคฟาสซิสต์แห่งชาติ (Parti national fasciste) คำว่าฟาสซิสต์เป็นคำที่ยืมมาจากคำว่า “fascio” ของโรมัน ในความหมายที่กว้างนั้น “ฟาสซิสต์” หมายถึง ระบบเผด็จการอนุรักษนิยมทุกแบบ แต่ถ้ามองในลักษณะสายกลางแล้ว คำว่า “ฟาสซิสต์” หมายถึงระบบเผด็จการอนุรักษนิยมที่มีลักษณะดังต่อไปนี้ คือ

๑. เป็นระบบเผด็จการที่ดำเนินการอยู่ในประเทศอุตสาหกรรม

๒. เป็นระบบที่มีพรรคเดียวที่กุมอำนาจการปกครอง และการจัดระเบียบองค์การของพรรคเข้มงวดมาก

๓. เป็นระบบที่ใช้วิธีการโฆษณาชวนเชื่อในแบบที่ทันสมัย ลักษณะทั้ง ๓ อย่างนี้เกี่ยวพันกันอย่างใกล้ชิดในระบบนี้ ในความหมายนี้จะเห็นว่า พรรคสังคมนิยมแห่งชาติเยอรมัน (l'Allemagne nationale-socialiste) หรือพรรคนาซี เป็นพรรคที่เข้าลักษณะความหมายนี้มากที่สุด พรรคฟาสซิสต์อิตาลีของมุสโสลินีก็ใกล้เคียงกับความหมายนี้เช่นกัน

๑. ความหมายทางสังคมของลัทธิฟาสซิสต์

ลัทธิฟาสซิสต์เป็นเผด็จการอนุรักษนิยมอย่างไรก็ดี ต่อมาก็เปลี่ยนรูปเป็นเผด็จการนายทุน ลักษณะที่เปลี่ยนแปลงนี้ก็ไม่ควรจะละเลยไม่สนใจ

๑.๑ ลักษณะอนุรักษนิยม พลันอันแท้จริงของลัทธิฟาสซิสต์คือ **แนวอนุรักษนิยม** ในประเทศอุตสาหกรรม ลัทธิทุนนิยมรู้สึกว่าคุณได้ถูกคุกคามจากลัทธิสังคมนิยมหรือลัทธิคอมมิวนิสต์ คือฝ่ายนายทุนเชื่อว่าการปฏิวัติจะเกิดขึ้นในอนาคตอันใกล้ และถ้าเกิดขึ้นแล้วก็จะทำลายระบบกรรมสิทธิ์เอกชนในปัจจุบันการผลิต ความรู้สึกแบบนี้เป็นผลมาจากปัจจัยหลายอย่าง เช่น กำลังของพรรคฝ่ายซ้าย และสหพันธ์กรรมกร มีการก่อความวุ่นวายทางสังคมรุนแรงมากบ้างน้อยบ้างอยู่เสมอ (การนัดหยุดงานโดยการยึดโรงงานในช่วงระหว่าง ๑๙๒๐-๑๙๒๙ ในอิตาลี) วิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจอย่างรุนแรง เหล่านี้ซึ่งทำให้เกิดกันว่าระบบนายทุนได้ถูกประณาม (กรณีของเยอรมันระหว่างปี ๑๙๓๐ - ๑๙๓๔) ระบบประชาธิปไตยแบบประเทศตะวันตกซึ่งเป็นประชาธิปไตยนายทุนนั้นในสายตาของพวกเขาเห็นว่าอ่อนแอเกินไปที่จะมาป้องกันหรือขัดขวางอันตรายของฝ่ายปฏิวัติได้ กลุ่ม

จึงรวมกันมอบอำนาจให้กับบุคคลที่เข้มแข็ง
บุคคลหนึ่ง โดยให้บุคคลนี้ใช้อำนาจเผด็จการ
ซึ่งเขาถือว่าเป็นวิธีเดียวเท่านั้นที่จะคงไว้ซึ่ง
ระบอบที่เป็นอยู่

ปรากฏการณ์แบบนี้มีข้อสังเกตบางประการ
ก็คือ ในอิตาลีและเยอรมันสมัยที่ระบบ
ฟาสซิสต์ขึ้นครองอำนาจนั้นมิได้กล่าวว่าเพราะ
กลัวการปฏิวัติ แต่ความจริงแล้วระบบนี้กลัว
การปฏิวัติ และ *ความกลัว* เช่นว่านี้ได้มี
บทบาทอันสำคัญในการโฆษณาชวนเชื่อของ
ระบบฟาสซิสต์ การโฆษณาชวนเชื่อดังกล่าว
ยังได้รับการสนับสนุนโดยนายทุนใหญ่ ๆ แต่
การกระทำเช่นนี้ถ้าหากไม่อยู่ในสถานการณ์ที่
เหมาะสมแล้ว จะนำไปสู่การถูกประณามและไร้
ผลในที่สุด เพราะการไม่พอใจของชนชั้น
กลางและชาวนาต่อสถานการณ์ทางเศรษฐกิจ
และการเมืองที่น่าเป็นห่วงและไม่แน่นอนนั้น
จะยั่วยุให้ระบบฟาสซิสต์ทำลายนายทุนใหญ่
คือชนชั้นกลางจะนิยมให้ระบบฟาสซิสต์มีอำ
นาจขึ้นมาเพื่อต่อต้านนายทุนใหญ่ ๆ แต่โดย
ทั่วไปแล้วระบบฟาสซิสต์จะอยู่ภายใต้อิทธิพล
ของนายทุนใหญ่ ๆ

๒. ลักษณะเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม

ระบบฟาสซิสต์พยายามที่จะแสดงให้เห็น
เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม หรืออาจถึงปฏิวัติ

ทั้งนี้เพื่อที่จะซ่อนเร้นลักษณะอนุรักษนิยม
ของตน เพราะลักษณะอนุรักษนิยมของตน
ได้หันเหทิศทางชนออกไปจากตน การเรียกร
ว้องการสนับสนุนจากกรรมกร (พรรคกรรม
กรสังคมนิยมแห่งชาติเยอรมัน) และการใช้
ศัพท์สังคมนิยมก็ทำให้มีประสิทธิภาพในบาง
ประการ อย่างน้อยกรรมกรส่วนหนึ่งได้เข้า
มาร่วมกับระบบฟาสซิสต์ และส่วนใหญ่ก็
เป็นกลุ่มกำลังของฟาสซิสต์ ในเยอรมัน
(ระหว่าง ๑๙๓๐-๑๙๓๙) กองกำลังของฟาส
ซิสต์ประกอบด้วยผู้ว่างงานมากมาย และฝ่าย
กองกำลังดังกล่าวเรียกรว้องให้ใช้ระบบสังค
มนิยมเมื่อฝ่ายฟาสซิสต์ได้อำนาจแล้ว แต่เมื่อ
ได้อำนาจเข้าจริง ๆ ผู้นำฟาสซิสต์กลับทำลาย
กองกำลังซึ่งประกอบด้วยกรรมกรและคนว่าง
งานเหล่านั้นเสีย (ทั้งในอิตาลีและเยอรมัน)
ด้วยวิธีการรุนแรงต่าง ๆ กระนั้นก็ดี ระบบ
ฟาสซิสต์ยังสร้างระบบสหพันธ์กรรมกร แต่
จะใช้ระบบปีตุลาธิปไตยในสหพันธ์ และ
สหพันธ์ของฟาสซิสต์จะใช้เพื่อจัดกรรมกรเข้า
มาอยู่ในองค์กรการ เพื่อให้ง่ายต่อการควบคุม
ตรวจสอบมากกว่าที่จะให้กรรมกรได้มีโอกาส
เรียกร้องต่าง ๆ

ทั้งหมดนั้นเป็นสิ่งที่ซ่อนเร้น และจะเห็น
ว่าไม่ทำให้ระบบฟาสซิสต์มีลักษณะเป็นผู้
เปลี่ยนแปลงสังคมอย่างแท้จริง อย่างไรก็ตามก็

ระบบฟาสซิสต์ก็มีได้มีลักษณะอนุรักษนิยม เลเยียที่เดียว แต่มีแนวโน้มที่จะคงไว้ซึ่งระเบียบการของระบบนายทุน การจัดรวมคน การจัดองค์การ ระเบียบวินัย ได้กระทำผ่านทางองค์การร่วม (corporative organization) ซึ่งจำกัดการแข่งขัน และอยู่ภายใต้การควบคุมของบริษัทใหญ่ๆ ซึ่งนี้ก็ตรงกับโครงสร้างของสังคมนายทุนแบบใหม่ ขณะเดียวกันที่ลัทธิเสรีนิยมทางเศรษฐกิจของระบอบประชาธิปไตยตะวันตกนั้นเป็นระบบแห่งการแข่งขันระหว่างบริษัทเอกชนในระบบนายทุนเก่า ความคิดที่ว่าระหว่างนายทุนกับกรรมกรมีชั้นที่อยู่ระหว่างกลาง คือกลุ่มนักวิชาการ และผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งเป็นผู้มืบทบาทสำคัญนั้นปัจจุบันเป็นเรื่องธรรมดาแล้ว คือทุกพรรคการเมืองยอมรับเช่นนี้ ซึ่งเรื่องนี้ระบบ ฟาสซิสต์เป็นผู้เห็นความสำคัญก่อนกลุ่มอื่น คือตั้งแต่ ๑๙๒๐-๑๙๓๐ มาแล้ว และเขาก็ได้ใช้ นักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญเป็นหลัก

ในบางมาตรการ ระบบฟาสซิสต์ปรากฏว่า เป็นการแสดงออกทางการเมืองของระบบนายทุนที่เจริญขึ้น ระบบนี้เกี่ยวข้องกับการเจริญเติบโตของระบบนายทุนแบบใหม่ แต่ก็มีใช้ว่าจะเกี่ยวข้องอยู่กับ ระบบนายทุนแบบใหม่เพียงอย่างเดียวเท่านั้น ข้อพิสูจน์ก็คือว่าระบบฟาสซิสต์เคยใช้อยู่ใน ๒ ประเทศ อุต-

สาหกรรมเท่านั้น คือ เยอรมัน และอิตาลี เยอรมันเจริญกว่าอิตาลีในสมัยเดียวกัน ระบบฟาสซิสต์อิตาลีนั้นซับซ้อน เป็นลักษณะผสมระหว่างลัทธิฟาสซิสต์จริงๆ ซึ่งนิยมกันอยู่ทางภาคเหนือกับระบบเผด็จการแบบประเทศด้อยพัฒนาซึ่งมีอยู่ทางภาคใต้ แต่ความจริงประเทศอุตสาหกรรมต่าง ๆ ในยุโรปตะวันตกได้พบลักษณะทางการเมืองอีกแบบหนึ่งของระบบนายทุนแบบใหม่ นั่นก็คือ การปรับระบบประชาธิปไตยตะวันตกให้เข้ากับระบบนายทุนแบบใหม่ กระนั้นก็ดี ระบบฟาสซิสต์ก็เป็นการแสดงออกทางการเมืองแบบหนึ่งของระบบนายทุนแบบใหม่ และนี่เองที่แสดงให้เห็นว่าระบบฟาสซิสต์ได้เปลี่ยนไปจากเดิม

๒. สถาบันของระบบฟาสซิสต์

ดังได้กล่าวมาแล้วว่าระบบฟาสซิสต์จะเกิดขึ้นในประเทศอุตสาหกรรมที่เจริญมากแล้ว และมีการจัดระบบองค์การดีและเข้มงวดมาก

๒.๑ การจัดเป็นรูปพรรคเดียว

ระบบฟาสซิสต์จะจัดเป็นรูปพรรคกึ่งทหาร พรรคเดียวที่จัดองค์การอย่างดีและเข้มงวด กองทัพมิได้เป็นส่วนสนับสนุนสำคัญของพรรค ตรงกันข้ามพรรคนี้จะต่อต้านกองทัพ และเฝ้าดูความเคลื่อนไหวใกล้ชิด เพราะว่า

กองทัพนั่นถือว่าเป็นกองกำลังของกลุ่มนิยม
ประเพณีแบบเก่ามากกว่าฝ่ายฟาสซิสต์ กอง
ทัพผูกพันอยู่กับระบบนายทุนแบบเก่าและผูก
พันอยู่กับชนชั้นกลางในกลุ่มเจ้าหน้าที่ระดับ
กลาง และบางครั้งก็ผูกพันอยู่กับชนชั้นขุน
นางในกลุ่มนายทหารระดับสูง เป็นที่น่าสังเกต
ว่า การต่อต้านฮิตเลอร์ครั้งสำคัญๆ กระทำ
โดยฝ่ายทหาร และรัฐบาลของมุสโสลินีก็ถูก
โค่นโดยนายทหาร

เพื่อที่จะควบคุมกองทัพ และเพื่อจะทำ
หน้าที่เป็นลักษณะกองทัพแทนทหาร พรรค
ฟาสซิสต์จึงได้จัดองค์การเป็นรูปกองกำลัง
เอกชน (milice privée) สมาชิกของพรรค
จะรวมกันแบบทหาร อยู่ภายใต้ระเบียบวินัย
และการฝึกฝนไม่ผิดกับทหาร มีการใช้แบบ
ฟอร์มและมียศ ชั้น และการเคารพตามลำดับ
ชั้น สามารถที่จะเรียกระดมพลอย่างเป็น
ระเบียบอย่างรวดเร็ว เพื่อต่อสู้กับศัตรูทั้งด้วย
อาวุธและกำลังพล แต่ (ยกเว้นในกรณีพิเศษ)
สมาชิกของพรรคฟาสซิสต์มิได้ถูกเรียกระดม
พลเป็นการถาวร หรือได้รับจัดเลี้ยงหาเสบียง
จากองค์การพรรค สมาชิกมีสิทธิทำมาหาเลี้ยง
ชีพตามที่ตนถนัด แต่มีข้อผูกพันจะต้องมา
ร่วมชุมนุมและฝึกฝนเป็นประจำ และจะต้อง
พร้อมเสมอเมื่อผู้บังคับบัญชาของตนเรียกหา

ลักษณะทางทหารของพรรคฟาสซิสต์ยัง

ปรากฏอยู่ในโครงสร้างของพรรคด้วย คือ
หน่วยฐานของพรรคนี้แต่ละหน่วยประกอบ
ด้วยบุคคลเพียงไม่กี่คน แต่ละหน่วยฐานจะ
รวมกันเป็นรูปปิรามิด ^{ชั้น} เพื่อเอกภาพของ
การบังคับบัญชา ในหน่วยโจมตีของพรรค
ฟาสซิสต์นั้น หน่วยฐานสำคัญคือ หมู่ ประ
กอบด้วยกำลัง ๔-๑๒ คน หมู่ ๓-๖ หมู่ประ
กอบกันเป็น ๑ หมวด หมวด ๔ หมวดรวม
กันเป็น ๑ กองร้อย สองกองร้อยรวมกันเป็น
๑ กองพัน สามถึงห้ากองพันรวมกันเป็น
๑ กรม ซึ่งจะมีจำนวนระหว่าง ๑,๐๐๐-๓,๐๐๐
คน สามกรมรวมกันเป็น ๑ กองพลน้อย สี่
ถึง ๗ กองพลน้อยรวมกันเป็น ๑ กองพลใหญ่
กองพลใหญ่แต่ละกองพลจะคุมเขตพื้นที่ ๑ เขต
ใน ๒๑ เขตของเยอรมัน นอกจากหน่วย
โจมตีแล้วยังมีหน่วยปกติของพรรคฟาสซิสต์
ซึ่งมิได้มีลักษณะทางทหาร หน่วยหลังนี้จะ
มีบทบาทในทางหนุน

หลังจากได้ยึดอำนาจสำเร็จแล้ว พรรค
ฟาสซิสต์มีแนวโน้มที่จะปิดประตูตัวเอง โดย
การสร้างวรรณะของตนขึ้นโดยรวมเอาผู้จงรัก
ภักดีที่สุดต่อผู้เผด็จการเท่านั้น และมีความ
เข้มงวดในการรับสมาชิกใหม่มาก

๒.๒ องค์การรวมกลุ่มอาชีพ หรือองค์การสหกรณ์

ระบอบฟาสซิสต์ได้พยายามสร้าง

องค์การรวมกลุ่มอาชีพหรือสหกรณ์ คือ สร้างองค์การที่ประกอบด้วยบริษัทโรงงานประเภทเดียวกันเข้าเป็นองค์การมหาชน หรือกิ่งมหาชน ซึ่งมีอำนาจที่จะกำหนดระเบียบวินัยแก่สมาชิกทั้งหมดร่วมกัน ระบบเช่นนี้เกิดขึ้นในระบบนายทุนแบบใหม่ ซึ่งมีการจัดองค์การและระเบียบวินัยอย่างดี ในองค์การร่วมหรือสหกรณ์นั้น บริษัทใหญ่จะมีอำนาจเหนือบริษัทห้างร้านเล็กๆ บริษัทห้างร้านใหญ่ๆ ที่ควบคุมสหกรณ์ชอบรวมอำนาจทั้งในการจัดการผลิตและการตลาด อย่างไรก็ตามความคิดดังกล่าวนี้ได้เคยนำมาใช้แต่เพียงบางส่วนเท่านั้น

ระบบสหกรณ์มีจุดมุ่งหมายเพื่อลดกำลังของสหพันธ์กรรมกร เพราะการรวมบริษัทเป็นสหกรณ์เท่ากับรวมเอาลูกจ้าง กรรมกรมาอยู่ในระเบียบของสหกรณ์ด้วย การนัดหยุดงานถูกห้ามในเมื่อในสหกรณ์บริษัทมีการ “ร่วมมือระหว่างชนชั้น” ท้ายที่สุดฝ่ายฟาสซิสต์ได้นำความคิดเกี่ยวกับระบบสหกรณ์มาใช้เพื่อทำลายระบบสภาผู้แทนแบบพรรคการเมือง และการเลือกตั้ง และนำเอาการเป็นผู้แทนในกรอบของอาชีพต่างๆ มาแทนที่ระบบเผด็จการฟาสซิสต์มีแนวโน้มที่จะทำลายสภาผู้แทนทางการเมือง โดยนำเอาสภาผู้แทนทางเศรษฐกิจเข้ามาแทนที่ แต่ฝ่าย

ฟาสซิสต์ก็เคยนำเอาแนวความคิดนี้มาใช้เพียงบางส่วนเท่านั้น อย่างไรก็ตาม ในที่สุดระบบเผด็จการฟาสซิสต์ยังคงชอบที่จะให้คงมีสภาผู้แทนทางการเมืองอยู่ต่อไป แต่ต้องอยู่ภายใต้การควบคุมโดยกลไกของพรรคฟาสซิสต์พรรคเดียว

๒.๓ การโฆษณาชวนเชื่ออย่างมีระบบ

ระบบฟาสซิสต์ได้ใช้การโฆษณาชวนเชื่ออย่างกว้างขวาง ระบบฟาสซิสต์เป็นระบบแรกที่น่าเอาระบวนการโฆษณาทางการเมืองค้ำสมัยใหม่มาใช้ในทางการเมือง ต่อมาการโฆษณาทางการเมืองก็ได้เอาแบบอย่างนี้ก็แสดงให้เห็นว่าระบบนี้ใช้ในสังคมที่พัฒนาแล้ว หรือสังคมอุตสาหกรรม ซึ่งมีระบบสื่อมวลชนดี มีการออกหนังสือพิมพ์จำนวนมาก มีวิทยุ ทีวี โรงภาพยนตร์พร้อมซึ่งสามารถเป็นสื่อกลางติดต่อกับประชาชนได้เกือบทั้งหมด

การโฆษณาชวนเชื่อก็กระทำแบบซ้ำๆ ซากๆ ติดต่อกันเป็นเวลานานๆ โดยการใช้คำขวัญ (slogan) ง่ายๆ และหนักแน่นเอาจริงเอาจัง แต่เป็นคำขวัญที่คัดเลือกแล้วอย่างดีรวมทั้งเครื่องหมาย สัญลักษณ์ และรูปของผู้นำพรรค เหล่านี้ก็เผยแพร่อยู่เสมอจนกระทั่งประชาชนนั่งหลับตามองเห็น ใน

ขณะเดียวกันคำขวัญและการโฆษณาชวนเชื่อ
ดังกล่าวจะเป็นไปในลักษณะปลุกเร้าอารมณ์
มวลชนมากกว่าจะเป็นลักษณะเหตุผล อย่าง
เช่น คำขวัญที่ปลุกเร้าให้ตระหนักถึงความ
หยิ่งในชาติ การกลัวอันตรายจากต่างชาติ
การเกลียดผิว ความฝันในการป้องกันประเทศ
ซึ่งนำโดยผู้เผด็จการซึ่งเปรียบเหมือนพ่อเป็น
ต้น ลักษณะดังกล่าวนี้เป็นลักษณะที่ไม่ใช่
เหตุผลของอุดมการฟาสซิสต์ นอกจากนี้
พรรคฟาสซิสต์ยังมีเทคนิคในการชักชวนโดย
ใช้วิธีการทางโฆษณา ซึ่งก็ปรากฏว่ามี ประ
สิทธิภาพ ในแง่การโฆษณาชวนเชื่อของ

ฟาสซิสต์ก็จะมีบทบาทเป็นผู้นำทางหรือผู้เบิก
ทาง

ในประเทศประชาธิปไตยตะวันตกทั้ง
หลายเดียนเป็นที่ประจักษ์ชัดแล้วว่า การ
โฆษณาชวนเชื่อที่กระทำในรูปของภาพยนตร์
ละคร และบทเพลงซึ่งแม้แต่คนไม่ค่อยฉลาด
ยังสามารถเข้าใจได้

นอกจากนี้ในการโฆษณาทางด้านการ
เมืองยังมีแนวโน้มที่จะโฆษณาคุณภาพของผู้
เผด็จการ โดยมุ่งที่จะให้เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทาง
การเมือง (idole Pelitigue) และเป็นเทวดา
(sur-humaine) ด้วย

หนังสืออ้างอิง

DEAT, Marcel,
GUERIN, Daniel,
MAC GOVERN, W.M.

MANOILESCO, Mihail,
MUSSOLINI.
NEUMANN, S,

NOLTE, E,

Le Parti unique Paris, 1942.

Fascisme et grand capital, Paris, 1965.

From Luther to Hitler : the History of Fascist Nazi Philosophy,
Boston, 1950.

Le Parti Unique, Paris, 1936.

Le Fascisme : doctrine et institutions (trad. franc.) Paris, 1939.

Beemoth : the Structure and Practice of National – Socialism,
1933–1944, New York.

Les mouvements fascistes : l' Europe de 1919 à 1945, (tr. fr.),
Paris, 1969.

